

В. П. Ткаченко,

к. е. н., доцент кафедри освітнього менеджменту,

КЗВО "Дніпропетровська академія неперервної освіти" Дніпропетровської обласної ради"

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

V. Tkachenko,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Educational Management

CRII "Dnipropetrovsk Academy of Continuing Education" of Dnipropetrovsk Oblast Council"

INNOVATIVE ACTIVITY IN EDUCATION BODIES

Інноваційна діяльність закладу освіти — характерна ознака сучасної освіти та освіти майбутнього. Ця необхідність замовлена часом, конституційними вимогами, тенденціями розвитку освіти щодо забезпечення дитини освітнім рівнем відповідно до її індивідуальних потреб та здібностей. Постійні нововведення в освітньому процесі є тією нагальною потребою, без задоволення якої ці зміни втрачуть взаємозв'язок з життям. Тільки інноваційна за своєю сутністю освіта може виховати людину, яка живе за сучасними законами глобалізації.

Innovative activity of educational establishment is a characteristic feature of modern education and education of the future. This necessity is ordered by time, constitutional requirements, and trends of education development to ensure the child's educational level in accordance with its individual needs and abilities. Constant innovations in the educational process are an urgent need, without which these changes will lose their relationship with life. Only innovative, by its very nature, education can educate a person who lives according to modern laws of globalization.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, стратегія, ризики, заклади освіти.

Key words: innovation, innovation activity, strategy, risks, educational institutions.

ВСТУП

Розвиток інноваційних технологій стає основою масштабних освітніх реформ, що перетворюють освіту на продуктивний сектор економіки. У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що в Україні повинен забезпечуватися прискорений, випереджальний інноваційний її розвиток шляхом оновлення змісту та організації освітнього процесу відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень. Сьогодні освіта постала перед альтернативою: або зробити відчайдушний, рішучий стрибок на підніжку останнього вагона потягу, що швидко прямує в новий світ високих технологій та інноваційного розвитку, або залишитися на пероні науково-технологічної відсталості. Отже, мова йде про запровадження інноваційних технологій у сфері освіти. З одного боку, система освіти є виробником інновацій шляхом відповідної підготовки майбутніх фахівців, з іншого — сама стає споживачем інноваційних технологій [1—3].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Інновація є результатом творчої діяльності, яка спрямована на вироблення, створення і поширення нових видів продукції, сучасних технологій, втілення нових, відповідних ринковим умовам господарювання, організаційних форм і методів управління.

Проблемам інновацій присвячені дослідження цілого ряду відомих вітчизняних авторів: В.І. Бондаря, Л.М. Ващенко, Л.І. Даниленко, Л.М. Калініної, Л.М. Карамушки, О.Г. Козлової, Н.Л. Коломінського, Ю.К. Ко-

наржевського, В.В. Крижка, І.П. Лікарчука, В.І. Маслової, В.В. Стадник, А.П. Черниш та ін. Проте значна кількість питань удосконалення організаційно-економічного механізму активізації інноваційної діяльності в системі сучасної освіти досі залишаються не висвітленими і потребують теоретичного, методичного та практичного вирішення. На жаль, інноваційна діяльність у сфері освіти в країні характеризується відсутністю цілісності та системності у розробці, обґрунтуванні та освоєнні інновацій.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Інноваційна діяльність у закладі освіти завжди перебуває у відносинах боротьби протилежностей з оптимальним функціонуванням. Так, з одного боку, налагоджений уклад закладу освіти, що забезпечений високопрофесійними кадрами, достатніми матеріально-технічними умовами, опирається нововведенням, які перешкоджають його стабільності та не завжди дають позитивні результати. З іншого боку, підтримати високі результати діяльності, конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг неможливо без інноваційних змін. Запровадження нового завжди несе в собі елемент ризику. Але, на наш погляд, ще більшим ризиком є відмова від інноваційної діяльності.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Інноваційна діяльність виникла на підґрунті досягнень таких наук: управління, економіки, психології, педагогіки, соціології, які сформулювали теорії та нагромадили позитивний досвід про творчу активність особистості та науково-технічний прогрес. У закладі освіти в залежності від функ-

ціональних обов'язків і ролі, яку відіграють у процесі управління виділяють три групи менеджерів. Перша група — це директор та його заступники. Директор, згідно з статутом школи, здійснює керівництво закладом загальної середньої освіти. Друга група — керівники методичних та творчих об'єднань учителів. Третю групу становлять вчителі, які організують навчально — пізнавальну діяльність учнів — основного продукту освіти. Однією з важливих якостей педагога, умов успішності його як професіонала є готовність до інноваційної діяльності. Злагоджена взаємодія всіх трьох груп менеджерів закладу освіти дає позитивний результат, який значною мірою залежить від індивідуального стилю керівництва. Індивідуальний стиль керівництва — це система взаємопов'язаних дій особистості керівника закладу освіти, яку він застосовує як управлінець-професіонал для досягнення мети управління [2].

Основними завданнями інноваційного менеджменту є реалізація основних функцій, зокрема: аналітично-прогностичної, планування, організації, контролю та регулювання.

1. Аналітично-прогностична діяльність менеджера пов'язана з глибоким аналізом стану системи, вивченням проблем, виявленям тенденцій та закономірностей системи, виявленям перспектив і прогнозованих змін у майбутньому. Аналіз передбачає розробку прогнозів щодо доцільності оновлення та методів модернізації системи.

2. Функція планування в інноваційному менеджменті передбачає розробку стратегічних і тактичних планів щодо впровадження інновацій.

3. Функція організації покликана забезпечити упорядкування діяльності персоналу під час інноваційних процесів, розподіл повноважень та відповідальності за окремі ланки роботи. Домінуючими стають такі види діяльності, як координація та стимулювання. Координація дає змогу уникнути надмірного хаосу, стимулювання забезпечує високий рівень зацікавленості персоналу в інноваційній роботі та її результатах.

4. Функція контролю дає змогу перевіряти перебіг впровадження та результативність інновацій. Основними засобами інноваційного контролю є моніторинг, експертиза та аналіз інформації.

5. Регулювання в інноваційному менеджменті передбачає корекцію діяльності з впровадження інновації за наслідками контролю, створення ситуації відносно стабільності та рівноваги, запобігання відхиленням від запланованих інноваційних стандартів.

"Освітня інновація" як специфічна категорія повинна володіти основними характерними рисами, як-от:

— цілеспрямовані зміни, які вносять у сферу освіти нові стабільні елементи, що викликають перехід з одного якісного стану до іншого; тобто не будь-які зміни в освіті є інноваціями, а лише ті, що призводять до зміни цілей і результатів освіти;

— наявність специфічних особливостей, що пов'язані із соціально психологічними та іншими аспектами педагогічної діяльності;

— інноваційні зміни можуть ініціюватися на будь-якому з рівнів освітньої системи: вчителем, учнем, керівництвом окремої освітньої установи, державними і місцевими органами управління освітою;

— інноваційні процеси у сфері освіти повинні бути безперервними та спрямованими на постійне покращання існуючої системи;

— задля забезпечення процесу постійного інноваційного оновлення освітньої сфери необхідно впроваджувати відповідні механізми управління якістю освіти;

— ефективність упровадження певної інновації значною мірою залежить від рівня сприйняття інноваційних змін та наявності в них реальних можливостей здійснення.

Інновація є результатом інноваційного процесу, хоча частина дослідників не відносить до "інноваційних", процеси освоєння, використання та поширення освітніх інновацій, обмежуючись лише діяльністю зі створення нового, з практичної точки зору. Поняття "освітня інновація" необхідно розглядати як системне. При цьому "інноваційними процесами у сфері освіти" будуть:

— процеси пошуку інноваційних ідей;

— розробки інноваційних продуктів у педагогічній науці та в системі освіти;

— сприйняття їх соціально-педагогічним співтовариством та системою освіти в цілому, завдяки теоретичній, методичній, психологічній підготовці учасників;

— освоєння і застосування відповідних рекомендацій;

— поточне використання;

— оцінювання продуктивності й ефективності та подальше поширення.

Будь-яка інновація передбачає наявність певного плану реалізації, а також оцінку результатів її здійснення у певних умовах. Таким чином, запровадження інновацій в освітній сфері передбачає розробку "інноваційного проекту" — комплексу документів, що визначають процедуру і комплекс усіх необхідних заходів щодо створення і реалізації інноваційного продукту. "Інноваційним продуктом" у сфері освіти можуть бути — концепції, теорії, системи, моделі, методики, технології, методи, прийоми, форми та інше, як в освітній діяльності, так і в забезпеченні освітнього процесу [4; 5].

Управління інноваційною діяльністю передбачає етапи реалізації:

1. Ініціація (від лат. *initiatio* — здійснення таїнств) — це діяльність, яка полягає у виборі мети та постановці завдань інновації, пошуку ідеї інновації, її обґрунтуванні та матеріалізації. Керівник навчального закладу, перш ніж розпочати впровадження інноваційних технологій, повинен проаналізувати типову ситуацію, та з'ясувати, які саме потрібні зміни в освітньому процесі.

2. Маркетинг інновацій (від англ. *market* — ринок) передбачає вивчення ринку споживачів інновацій, їх запитів, інтересів; систему дій з реалізації інновації, забезпечення її рекламою, організації "паблік рилейшнз". Етика педагогічних інновацій ставить певні обмеження перед педагогами. Головною заповіддю має бути: "Не нашкодь!" — інновації не повинні руйнувати здоров'я дітей, самих педагогів.

3. Бенчмаркінг інновацій (від англ. *bench* — місце, *marking* — відмітити) є засобом вивчення діяльності організацій-конкурентів з метою використання позитивного досвіду. Він може стосуватися аналізу характеристик результатів новацій та організації роботи з інноваціями. Бенчмаркінг охоплює комплекс засобів, що "дають змогу систематично знаходити, оцінювати позитивний досвід конкурентів чи компаній, які є лідерами у галузі, і використовувати його у своїй роботі".

4. Фронтуння інноваційного ринку (від англ. *in front* — уперед) передбачає захоплення або відвоювання ринку діяльності інших організацій. Основними джерелами є дані досвіду конкурентів, спостереження за

інноваційними процесами та їх результативністю, науково — методична література, матеріали конференцій та семінарів, узагальнений передовий досвід та тощо. Інноваційний пошук повинен бути постійним і системним.

5. Інжиніринг інновацій (від англ. engineering — винахідливість) означає проектно-консультаційні послуги щодо розробки проектів, програм, впровадження інновацій. Інжиніринг передбачає комплекс робіт, до яких входять: проведення попередніх досліджень; обґрунтування вибору інноваційних ідей; розробка рекомендацій щодо оновлення діяльності; визначення обсягу та змісту робіт щодо впровадження інновацій; розробка та оформлення комплексно — цільових програм і цільових проектів; консультування з проблем впровадження програм. Зміни бувають стихійними та плановими, проте, коли йдеться про управління, то на перше місце, безумовно, виходять прогнозовані, планові зміни.

За напрямками діяльності проекти можуть бути:

- навчальні — які спрямовані на вирішення актуальних проблем навчання;
- виховні — які передбачають спрямування на реалізацію проблем виховання;
- методичні — в основі яких є підвищення професійної майстерності педагогів школи;
- організаційні — спрямовані на розробку та впровадження нової моделі відносин, режиму діяльності, удосконалення управлінської діяльності;
- матеріально-технічні передбачають удосконалення матеріальної бази школи, впровадження нових механізмів господарювання.

За терміном виконання проекти бувають:

- оперативні — розраховані на здійснення протягом декількох тижнів чи місяців;
- річні — терміном на навчальний рік;
- перспективні — розраховані як правило від 3 до 5 років.

Основні етапи проектної діяльності — це: формування базової проблеми, знаходження варіантів вирішення проблеми, формування інноваційної ідеї та її маркетингове дослідження, постановка стратегічних цілей проекту, побудова "дерева цілей", побудова "дерева робіт", аналіз ризику та невизначеності, створення умов для впровадження проекту та реалізація проекту.

6. Моніторинг просування інновації передбачає комплекс заходів, пов'язаних з відстеженням інновації, аналізом інформації про неї. Він дає змогу вивчити, оцінити та спрогнозувати стан об'єктів інноваційної діяльності. Основна мета моніторингової діяльності полягає у виявленні ефективності інноваційної діяльності. Моніторинг повинен бути цілеспрямованим та безперервним.

7. Бранд — стратегія інновацій (від англ. brandt — клеймо, марка) означає управління реалізацією інновації, просування її на ринку попиту, формування свідомості споживачів нового продукту. Бранд — стратегія покликана формувати повне уявлення про інновацію: надійність, гарантії, якість, результативність. Засіб бранд — стратегії є доречним на всіх етапах інноваційного процесу.

8. Дифузія або рутинізація інновації. Якщо інновація виконала свою місію, то керівник разом із колективом повинен прийняти рішення щодо її подальшої долі: інновація стане традицією чи її відкинуть як рутинну. Дифузія інновації (від лат. diffusio — розповсюдження) передбачає розповсюдження інновації в нових умовах, ситуаціях,

колективах, регіонах тощо. За умов позитивних результатів, інновація стає привабливою для інших закладів освіти. Результатом інноваційного менеджменту можна вважати зміцнення конкурентоспроможності закладу освіти. Такий заклад приваблює творчих особистостей; у ньому позитивно сприймаються креативні ідеї, нагромаджується інноваційний потенціал та розвивається інноваційна культура; формується імідж закладу, який постійно впроваджує інновації, підтримує дух новаторства [6].

ВИСНОВКИ

Підтримати конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг неможливо без інноваційних змін. Інновація є результатом інноваційного процесу, який визначається як процес використання нововведень, що пов'язаний з одержанням, відтворенням і реалізацією новизни. Інноваційна діяльність в освіті формується під час педагогічної практики, акумулюючи всі теоретичні накопичення. Педагогічні інновації, що впливають на задоволення потреб суспільства мають бути науково обґрунтованими і пройти практичну апробацію.

Література:

1. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2017. — № 2145-VIII. — 380 с.
2. Лактіонова Г. Виховання в епоху глобалізації: нові можливості, нові ризики // Шлях освіти. — 2005. — № 4. — С. 2—6.
3. Міністерство освіти і науки України. Нова українська школа [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України. — 2017. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
4. Сиротинко Г.О. Інноваційний розвиток освіти: проблеми переходу від теорії до практики / Г.О. Сиротинко // Управління школою. — 2005. — № 1. — С. 15—18.
5. Стадник В.В. Інноваційний менеджмент / В.В. Стадник, М.А. Йохна. — К.: Академвидав, 2006. — 464 с.
6. Черниш А.П. Менеджмент освіти: навчальний посібник. — К.: Видавництво "Університет" КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2008. — 49 с.

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine "On Education", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (Accessed 5 September 2017).
  2. Laktionova, H. (2005), "Vykhovannia v epokhu hlobalizatsii: novi mozhlyvosti, novi ryzyky", Shliakh osvity, vol. 4, pp. 2—6.
  3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), "Nova ukrainska shkola" available at: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (Accessed 2017).
  4. Syrotynko, H. O. (2005), "Innovatsijnyj rozvytok osvity: problemy perekhodu vid teorii do praktyky", Upravlinnia shkoloiu, vol. 1, pp. 15—18.
  5. Stadnyk, V.V. (2006), Innovatsijnyj menedzhment [Innovation management], Akademydav, Kyiv, Ukraine.
  6. Chernysh, A.P. (2008), Menedzhment osvity [Management education], Vydavnytstvo "Universytet" KMPU imeni B.D. Hrinchenka, Kyiv, Ukraine.
- Стаття надійшла до редакції 24.04.2018 р.*